

۴۸۷۷
به نام خداوند شعر و غزل کلاش تشینه به دل چون عسل

شهد عسل

یک نثر از ضرب‌المثل مشهور ایرانی
یک نظم از فخرالدین اسعد گرگانی

و

ضرب‌المثل‌ها، مناور و منظوم نظیر آن‌ها

ارمغان آورده‌ام ضرب‌المثل

دفتری شیرین‌تر از شهد عسل

پژوهش و نگارش:

دکتر مرتضی نیکزاد

سرشناسه : نیکزاد، مرتضی، ۱۳۲۱ -

عنوان و نام پدیدآور : شاهد عسل : یک نثر از ضرب‌المثل مشهور ایرانی، یک نظم از فخرالدین اسعد گرگانی و ضرب‌المثل‌های منثور و منظوم نظیر آن‌ها / پژوهش و نگارش مرتضی نیکزاد.
مشخصات نشر : تهران: پرتاندیشان، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری : ۲۶۹ص.

شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۶۲۷۸-۰۱-۰

وضعیت فهرست‌نویسی : فیا

موضوع : ضرب‌المثل‌های فارسی

موضوع : Proverbs, Persian

موضوع : ضرب‌المثل‌های فارسی -- شعر

موضوع : Persian Poetry -- Poetry

موضوع : شعر فارسی -- قرن ۱۱

موضوع : Persian poetry -- 11th century

موضوع : شعر فارسی -- قرن ۱۱ -- تاریخ و نقد

موضوع : Persian poetry -- 11th century -- History and criticism

شناسه افزوده : فخرالدین اسعد گرگانی، فنی، د.

رده بندی کنگره : ۳۹۹۵PIR / ۹ش ۱۳۹۷

رده بندی دیویی : ۹/۳۹۸ فا

شماره کتابشناسی ملی : ۵۳۲۰۰۱۴

شاهد عسل : یک نثر از ضرب‌المثل مشهور ایرانی، یک نظم از فخرالدین اسعد گرگانی و

ضرب‌المثل‌های منثور و منظوم نظیر آن‌ها

پژوهش و نگارش : دکتر مرتضی نیکزاد

ناشر: انتشارات پرتاندیشان

ویراستار: اصغر جوی‌پور

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۲۷۸-۰۱-۰

صفحه آرا: شیدا قناتی

طراح جلد : شیدا قناتی

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۷

شمارگان : ۱۰۰۰ جلد

قیمت : ۳۰۰۰۰ تومان

تهران-میدان انقلاب-کارگر جنوبی-شهدای ژاندارمری-نبش منیری جاوید پلاک ۱۱۷ واحد ۲

تلفن: ۶۶۴۱۹۵۱۹-۰۹۳۶۲۰۵۹۶۰۰

فهرست مطالب

۱۱	در وصف منظومه ویس و رامین فخرالدین اسعد گرگانی.....
۱۲	سرآغاز سخن.....
۱۳	پیشگفتار.....
۱۷	مقدمه.....
۲۹	تعاریف:.....
۳۲	چگونگی پیشایش ضرب المثل ها.....
۳۸	آنچه درباره ضرب المثل ها گفته اند.....
۴۳	معانی و مفاهیم ضرب المثل ها از دیدگاه ملل دیگر.....
۴۴	آسیب شناسی ضرب المثل ها.....
۴۷	نکته پایانی فواید ضرب المثل ها.....
۵۱	حروف الف.....
۷۳	حروف ب.....
۱۰۳	حروف پ.....
۱۰۵	حروف ت.....
۱۱۷	حروف ج.....
۱۲۵	حروف چ.....
۱۵۰	حروف ح.....
۱۵۱	حروف خ.....
۱۵۸	حروف د.....
۱۶۵	حروف ر.....
۱۶۸	حروف ز.....
۱۸۰	حروف س.....
۱۸۶	حروف ش.....
۱۸۹	حروف ص.....
۱۹۰	حروف ع.....
۱۹۱	حروف غ.....
۱۹۲	حروف ف.....

۱۹۳	حروف ق.....
۱۹۴	حروف ک.....
۲۰۱	حروف گ.....
۲۰۳	حروف م.....
۲۲۵	حروف ن.....
۲۴۷	حروف و.....
۲۵۱	حروف ه.....
۲۶۳	حروف ی.....
۲۶۵	نکته پایانی.....
۲۶۷	منابع و مأخذ.....

توجه: کلمه فخری = فخرالدین اسعد گرگانی

«شاعران بعد از فخرالدین اسعد گرگانی^۱ را فخری^۱ یا فخر گرگانی^۲ می‌نامیدند»

توجه ۱: جهت اختصار در نگارش کلمه «فخری» را به جای فخرالدین اسعد گرگانی

آوردیم

توجه ۲: یک نثر: منظور همان یک ضرب‌المثل مشهور در قالب نثر یا مصرعی از شعر

است از یک ارسال‌المثل^۳ در قالب نظم

۱. روانت شادمانه باد فخری / که بر گرگان و ایرانی تو فخری و حمید عابدی»

۲. چو بودش لطف طبع و جبه و حرمت / در آمد فخر گرگانی بخدمت «عطار نیشابوری الهی نامه»

۳. ارسال‌المثل به ضرب‌المثل‌های مشهور گویند که در ابیات شاعران آمده و در اقواء عام افتاده و مشهور شده (در این کتاب برخی یک مصرع و در برخی تمام بیت آمده است)

پیشگفتار

از استاد محمد ابراهیم «دبیر ادبیات شهرستان گرگان و حافظ‌شناس»

به نام خداوند جان و خرد

کتابی که شما خوانندگان گرامی پیش رو دارید، اثری است ارزنده، که حاصل سال‌ها تلاش پیگیر و شب‌بیداری‌های مداوم مؤلف گران‌سنگ جناب **دکتر مرتضی نیکزاد** است که با تورق و تفحص در بیش از ۳۰ جلد کتاب مرجع و اخذ و استقصاء در صدها صفحه از مقالات، آماده‌ی طبع گردید تا به رؤیت خوانندگان فرهیخته و صاحب‌نظر برسد.

این کتاب چکیده و عصاره‌ای است شیرین و کام‌بخش از ضرب‌المثل‌های منظوم و منثور از دیگر شاعران نامبردار و نویسندگان زرین‌کَلک که با بر گردانی با ضرب‌المثل‌های مندرج در منظومه‌ی عاشقانه‌ی «ویس و رامین» - تصنیف فخرالدین اسعد گرگانی - گردآورد شده است. شایان ذکر است که مؤلف گران‌قدر با مداقه‌ی بسیار در تنظیم و تدوین آن‌ها اهتمام افرا داشته است. به گفته‌ی فخرالدین اسعد گرگانی:

نبینی باغبان چون گل بکار	چه مایه غم خرد تا گل برآرد
به روز و شب بود بی‌صبر و بی‌خواب	گاهی پیراید او را گه دهد آب
گهی از بهر او خوابش رمیده	گاهی خارش به دست اندر خلیده
به امید آن همه تیمار بیند	که تا روزی بر و گل بار بیند.

کار سترگی که با صرف وقت بسیار و عشقی سرشار و بذل مال، اکنون به ثمر نشست تا کام

دوستداران ادب پارسی را چون «شهدِ عسل» شیرین گردانند.

آری همان گونه، که سخن گوی اهل راز خواجه حافظ شیراز فرموده است:

کس عسل بی‌نیش از این دگان نخورد کس رطب بی‌خار از این بستان نجید.

گردآورنده‌ی این تألیف دکتر مرتضی نیکزاد از دانش‌آموختگان رشته‌ی داروسازی از دانشگاه تهران است.

دکتری داروسازی از مشرب ذوق و قریحه‌ای لطیف برخوردار است، شخصیتی رقیق‌القلب و نازنین که در گفتار، بسیار طنا و خوش‌سخن و بداهه‌گوست.

نامبرده اولین داروخانه‌ی شهر روری شهرستان گرگان را در سال ۱۳۵۳ خورشیدی با مشارکت و همکاری برادر فرزانه‌شان جناب دکتر مصطفی نیکزاد تأسیس نمودند، که سال‌ها منشأ خدمات ارزنده در عرصه دارودرمانی به اهالی شریف گرگان و حومه به‌شماردند.

گفتنی است که برادران نیکزاد از دوستداران پر و پای قرص واقعی و پایدار حضرت حافظ بوده و در شرح و نقد و تفسیر غزلیات حافظ نیز از دیدگاه‌های صائب، برخوردار هستند.

سال‌های اقامت در گرگان سبب گردید تا دکتر مرتضی نیکزاد به شرح حال و ضرب‌المثل‌های منظومه‌ی «ویس و رامین» شائق و راغب گردند.

روی همین اصل نامبرده مقالات متعددی در باب حکمت فخرالدین و نقد و نظر بر اشعارش نوشته و در همایش بزرگداشت شاعر، سخن‌رانی‌ها داشته‌اند.

لازم به یادآوری است که منظومه‌ی «ویس و رامین» همان گونه که پژوهنده‌ی محترم در آغاز کتاب گفته‌اند، از داستان‌های روزگار اشکانیان است که در میان سال‌های ۴۳۲ و ۴۴۶ ه.ق. توسط فخرالدین

اسعد گرگانی از متن پهلوی به پارسی دری گردانیده و در بحر هَزَجِ مَسَدَسِ مقصور (یا محذوف) مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِل (یا فَعُولُنْ) به تعداد تقریبی ۹۰۰۰ بیت منظوم گردیده است.

بهر تقدیر با تکیه بر این حدیث «مَنْ لَمْ يَشْكُرِ المَخْلُوقَ، لَمْ يَشْكُرِ الخَالِقَ» جا دارد که مراتب سپاس و قدردانی خود را از زحمات پژوهشگر گرامی دکتر مرتضی نیکزاد ابراز داشته و بگوییم: دست‌مریزاد بر این همه عشق و استکار سزاوار تحسین و تقدیر که مصروف گردآوری چنین اثر ارزنده و کمیاب گردیده تا در کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مراکز مطالعاتی دانش‌پژوهان این مرزوبوم قرار گیرد.

به ضرس قاطع اطمینان داریم که بهمان مینوی فخرالدین اسعد گرگانی و دیگر نام‌آوران یادشده در این کتاب از زحمات بی‌شائبه‌ی مؤلفان قدس شاد و محظوظ گردیده است. به امید آن‌که در بارگاه الهی مأجور و از لسان خوانندگان محترم نیز مشکور گردد.

دوستداران ادب پارسی را به مطالعه‌ی این اثر ارزشمند دعوت می‌نمایم تا با ضرب‌المثل‌های طلایی ادب پارسی که مشعل فروزان ادبیات عامه - فولکوریک - این سرزمین اهورایی هستند، آشنا گردیده تا بتوانند با کاربرد آن‌ها در زندگی روزمره، نتایج مطلوبی از «ساقی نعاماً و مدارا و مُمَاشات» را با دیگر ابناء‌ی بشر به منصفه‌ی ظهور برسانند.

با سپاس از دکتر مرتضی نیکزاد، توفیق روزافزون و تداوم کارهای عملی و ادبی ایشان را از درگاه ایزد مَنان آرزو مندیم. در خاتمه رجاء‌ی واثق داریم:

آنکس که با قلم کرد خدمت به نشر فرهنگ

ثبت است نام نیکش در لوح افتخارات

گرگان - محمد ایرانفر ۲۷ / آرداد / ۱۳۹۷ خورشیدی.